

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 22.12.2006
KOM(2006) 862 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DO RADY, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO, KOMITETU
REGIONÓW ORAZ EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO**

Pięć lat banknotów i monet euro

{SEK(2006) 1786}

1. WPROWADZENIE

Dnia 1 stycznia 1999 r. jedenaście państw członkowskich UE wprowadziło euro jako wspólną walutę; dwa lata później dołączyła do nich Grecja. W życiu codziennym to ważne wydarzenie przeszło bez większego echa, gdyż konsumenci w tych dwunastu krajach w dalszym ciągu płacili krajowymi banknotami i monetami. Do końca 2001 r. euro mogło być stosowane jedynie jako waluta rozliczeniowa, np. w przypadku czeków lub przelewów bankowych w euro, chociaż początkowo i z tej możliwości korzystano sporadycznie.

Z dniem 1 stycznia 2002 r. banknoty i monety euro zostały wprowadzone do obiegu i wspólna waluta przyjęła namacalną postać dla ponad 300 mln mieszkańców strefy euro, którzy łącznie dokonują około 300 mld płatności detalicznych rocznie, z czego ponad 80 % przypada na transakcje gotówkowe. Po dobrze przygotowanej i sprawnie przeprowadzonej operacji zmiany waluty łączna wartość banknotów znajdujących się w obiegu uległa niemal potrojeniu (z 221 mld EUR w styczniu 2002 r. do 595 mld EUR pod koniec roku 2006), natomiast w przypadku monet wzrost ten był mniejszy (z 13 do 17,6 mld EUR)¹.

Euro jest również dobrze znane obywatelom sąsiednich krajów i regionów, zwłaszcza tych, w których jest stosowane do dokonywania płatności i/lub w celach oszczędnościowych, a także w wielu regionach turystycznych na całym świecie. Według szacunków Europejskiego Banku Centralnego (EBC) od 10 % do 20 % łącznej wartości banknotów euro znajduje się w obiegu poza granicami strefy euro.

W dwunastu krajach należących do strefy euro gotówka denominowana w tej walucie zyskała już dużą akceptację, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę, że obywatele musieli przyzwyczać się nie tylko do nowego zbioru znaków pieniężnych o innych z reguły nominałach niż wcześniej obowiązująca waluta, ale również do nowej skali cen i wartości.

Do niniejszego komunikatu załączono dokument roboczy służb Komisji, zawierający szczegółowe informacje dotyczące omawianych zagadnień.

2. KLUCZOWA ROLA PRZYPADAJĄCA INFORMACJI

Zgodnie z wynikami przeprowadzonych przez Komisję badań², w niektórych obszarach ciągle istnieją niedostatki wiedzy na temat euro, zaś w innych utrzymują się fałszywe wyobrażenia na temat wspólnej waluty. Dlatego konieczne jest podjęcie nowych działań w zakresie informowania ogółu społeczeństwa UE na temat euro.

Brak wiedzy o korzyściach płynących z euro

Większość mieszkańców strefy euro nie ma pojęcia o niektórych szczególnych korzyściach płynących ze wspólnej waluty. Na przykład nie więcej niż jedna czwarta (23 %) obywateli wie, że w przypadku wypłaty gotówki w bankomacie w innym kraju strefy euro nie są naliczane żadne dodatkowe opłaty, podobnie jak w przypadku zapłaty kartą bankową lub dokonywania przelewu bankowego w granicach strefy euro (o czym wie odpowiednio 27 % i 16 % obywateli).

¹ Według danych Europejskiego Banku Centralnego. Najnowsze dane pochodzą z października 2006 r.

² Por. Flash Eurobarometer 193 „The euro zone, 5 years after the introduction of the common European currency” oraz Flash Eurobarometer 191 „Introduction of the euro in the new Member States”; oba badania przeprowadzono we wrześniu 2006 r.

Brak wiedzy jest jeszcze bardziej widoczny w nowych państwach członkowskich, które w przyszłości wszystkie wprowadzą wspólną walutę, i w których większość mieszkańców uważa się za słabo poinformowanych. Jednocześnie wyniki badań opinii publicznej stale pokazują, że słabo poinformowani obywatele z niechęcią odnoszą się do przyszłego wprowadzenia euro i wiążą z nim różne obawy.

Utrzymujące się fałszywe wyobrażenia

W innych obszarach uporczywie utrzymują się pewne fałszywe wyobrażenia. Dla przykładu, zdecydowana większość (93 %) respondentów w strefie euro jest przekonana, że wprowadzenie euro przyczyniło się do wzrostu cen. Ta fałszywa opinia zdażyła się już również rozpowszechnić w krajach, które w przyszłości przyjmą wspólną walutę, gdyż 45 % respondentów w dziesięciu nowych państwach członkowskich sądzi, że wprowadzenie euro w ich kraju pociągnie za sobą wzrost inflacji. Opinie te stoją w sprzeczności ze statystykami EBC, zgodnie z którymi roczna stopa inflacji w strefie euro od momentu jego wprowadzenia w roku 1999 nigdy jeszcze nie przekroczyła 2,4 %.

Podawanie cen w dwóch walutach może przynosić skutki odwrotne od zamierzonych

Wyniki wspomnianych badań pokazują, że „myślenie w euro” staje się coraz bardziej naturalne, choć następuje to w raczej powolnym tempie. W przypadku codziennych zakupów wyraźna większość (57 %) obywateli w strefie euro liczy w euro, zaś jedna piąta nadal posługuje się dawną walutą krajową. W przypadku rzadko dokonywanych zakupów o dużej wartości, takich jak samochód lub dom, większość osób nadal liczy w dawnej walucie krajowej (średnio 40 %), w porównaniu z 29 %, które liczą w euro.

Po pięciu latach psychicznego osvajania się z euro Komisja może jedynie powtórzyć swoje wcześniejsze zalecenie³, by w strefie euro (z wyjątkiem Słowenii) jak najszybciej zrezygnować z praktyki podawania cen w dwóch walutach. Podawanie cen w dwóch walutach pomaga konsumentom w fazie przejściowej, ale później przynosi skutki odwrotne od zamierzonych, gdyż pozwala konsumentom dalej liczyć w walucie krajowej, w ten sposób opóźniając dostosowanie umysłu do nowej skali cen i wartości.

3. BANKNOTY I MONETY EURO – PERSPEKTYWY NA PRZYSZŁOŚĆ

3.1. Kontekst

Banknoty i monety euro są prawnym środkiem płatniczym we wszystkich krajach strefy euro. Za druk i emisję banknotów euro odpowiedzialny jest wyłącznie Europejski Bank Centralny. W przypadku monet euro traktat WE przewiduje, że to państwa członkowskie, a nie EBC, są odpowiedzialne za ich bicie i emisję, co pomaga zrozumieć dlaczego wzornictwo monet euro zawiera elementy krajowe. Zarówno banknoty, jak i monety euro są wprowadzane do obiegu przez krajowe banki centralne państw należących do strefy euro.

Bicie monet euro jest sprawą poszczególnych państw członkowskich i zazwyczaj jest za nie odpowiedzialna mennica krajowa; wyjątkiem są te kraje, które nie dysponują własną mennicą i zlecają bicie monet innym producentom.

³ Por. COM(2002) 747 wersja ostateczna z 19.12.2002, „Wprowadzenie banknotów i monet euro – podsumowanie pierwszego roku”.

Inna różnica między banknotami a monetami euro dotyczy dochodów z tytułu emisji pieniądza gotówkowego (por. pkt 3.5 poniżej) – w przypadku banknotów stanowią one dochody Eurosystemu, a w przypadku monet dochody poszczególnych państw członkowskich.

3.2. Banknoty i monety euro w przyszłości – dostosowania i ewentualne ulepszenia

Banknoty i monety euro stanowią rezultat ciągłych starań o poprawę jakości, zwiększenie zaufania do waluty i wygody dla użytkowników. Liczba wykrytych sfałszowanych banknotów i monet euro jest nadzwyczaj niska w porównaniu do ilości znaków pieniężnych w obiegu; jest też znacznie niższa niż liczba fałszywych banknotów denominowanych w dolarach amerykańskich.

Banknoty euro

Jeśli chodzi o banknoty euro, już wkrótce po wprowadzeniu nowej waluty do obiegu EBC rozpoczął przygotowania do produkcji kolejnej serii banknotów, przede wszystkim celem zapewnienia skutecznej ochrony przed ich fałszowaniem poprzez zastosowanie najnowocześniejszych zabezpieczeń. Pierwszy nominał nowej serii banknotów powinien zostać wyemitowany pod koniec obecnej dekady, po czym w określonych odstępach czasu emitowane będą kolejne nominały.

Monety euro – rewersy krajowe

Celem zagwarantowania spójności systemu monet euro, w roku 2003 Rada zdecydowała, że standardowe krajowe rewersy obiegowych monet euro pozostaną niezmienione do końca 2008 r. (tzw. „moratorium”)⁴. Państwa członkowskie mają jednak prawo – przy spełnieniu określonych warunków dotyczących wielkości i częstotliwości emisji – do bicia monet okolicznościowych o nominale 2 EUR, służących upamiętnieniu szczególnych wydarzeń. Tego rodzaju monety okolicznościowe są przeznaczone do obiegu, tyle że mają inny rewers krajowy upamiętniający szczególne wydarzenie. Państwa członkowskie mają również prawo do bicia kolekcjonerskich monet euro, np. z metali szlachetnych, ale są one prawnym środkiem płatniczym tylko w kraju emisji i nie są przeznaczone do obiegu.

Decyzja Rady w sprawie krajowych rewersów obiegowych monet euro, która musi zostać podjęta przed upływem moratorium z końcem 2008 r., powinna ze względu na jej wagę zostać należycie przygotowana. W roku 2007 Komisja przeprowadzi badanie wśród mieszkańców strefy euro, tak by poznać opinie i preferencje obywateli w tym względzie.

Monety euro – wspólne awersy

Wspólne awersy pięciu wyższych nominałów, które dotychczas przedstawiały mapę Europy obejmującą 15 starych państw członkowskich UE, zostały zmienione. Pierwszym krajem, który z dniem 1 stycznia 2007 r. wprowadzi do obiegu monety z nowymi wspólnymi awersami, będzie Słowenia. W dwunastu pozostałych państwach należących do strefy euro trwają obecnie przygotowania do uruchomienia produkcji nowych monet. Większość z tych państw zacznie bić monety o nowym wzorze już w roku 2007, zaś pozostałe najpóźniej w roku 2008.

⁴ Wyjątek stanowi zmiana głowy państwa przedstawionej na monecie.

3.3. Produkcja i magazynowanie banknotów i monet euro – zwiększenie wydajności

Celem wykorzystania efektu skali i zwiększenia w ten sposób wydajności, produkcja banknotów euro jest zdecentralizowana, przy czym ma miejsce łączenie produkcji poszczególnych nominałów. Oznacza to, że corocznie EBC przydziela produkcję banknotów krajowym bankom centralnym strefy euro, przy czym każdy nominał jest produkowany w ograniczonej liczbie drukarni papierów wartościowych i każdy z krajowych banków centralnych odpowiada jedynie za zamówienia jednego lub kilku nominałów. Zagwarantowaniu ciągłości zaopatrzenia w banknoty euro służą rezerwy logistyczne oraz wspólna strategiczna rezerwa banknotów euro (tzw. rezerwa strategiczna Eurosystemu – *Eurosystem Strategic Stock*). Rezerwy te służą między innymi do dostarczenia wstępnych ilości banknotów euro potrzebnych tym państwom członkowskim, które dokonują wprowadzenia wspólnej waluty, jak Słowenia w dniu 1 stycznia 2007 r. Europejski Bank Centralny przyjął ponadto wytyczne w sprawie ustanowienia jednolitej procedury przetargowej dla całego Eurosystemu (SETP), na podstawie której najpóźniej od 2012 r. udzielane będą zamówienia na produkcję banknotów.

Bicie monet euro jest sprawą poszczególnych państw członkowskich. Ponieważ decyzje są podejmowane w sposób zdecentralizowany, nie występuje wzrost wydajności i inne korzyści płynące z łączenia produkcji, w szczególności koordynacja produkcji i/lub magazynowania. W ramach obecnego rozwiązania może się na przykład zdarzyć, że niektóre państwa podejmą decyzję o biciu dodatkowych monet, podczas gdy inne będą dysponować nadmiernymi zapasami tego samego nominału. W związku z tym należałoby rozważyć możliwe usprawnienia, zwłaszcza w przypadku trzech najmniejszych nominałów (1, 2 i 5 eurocentów), które łącznie stanowią przeciętnie około 80 % produkcji nowych monet. W porównaniu z ich wartością nominalną przynoszą one niewielkie dochody z tytułu emisji pieniądza, a koszty ich produkcji, transportu i pakowania są wysokie. Ponieważ różne rewersy krajowe monet w pewnym stopniu ograniczają możliwość wymiany lub przenoszenia zapasów monet między państwami, jak również możliwości zwiększenia wydajności produkcji, niektóre państwa członkowskie byłyby gotowe zaakceptować standardowy wzór rewersu na monetach o niskich nominałach, tak by wygodniej pokryć część swojego zapotrzebowanie w tym zakresie. Należy rozważyć inne możliwości osiągnięcia i/lub wykorzystania synergii w zakresie produkcji i magazynowania monet euro, najlepiej we współpracy z EBC, tak by wykorzystać jego doświadczenie w tej dziedzinie.

3.4. Wspólne wydatki związane z systemem monet euro

Niektóre elementy systemu monet euro wymagają wspólnych i skoordynowanych działań wszystkich państw należących do strefy euro, w szczególności w dziedzinie badań i rozwoju, wymiany informacji itp. Z powodów czysto praktycznych finansowanie tego rodzaju wspólnych działań ze wspólnego budżetu (podobnie jak w przypadku podobnych działań związanych z banknotami euro, finansowanych przez EBC) wydaje się bardziej wygodne i wydajne niż konieczność zgromadzenia wkładów poszczególnych państw członkowskich przed przystąpieniem do realizacji wspólnych działań, czy wręcz przed ich planowaniem. W związku z tym należy rozważyć możliwość utworzenia w budżecie UE specjalnej pozycji budżetowej dla projektów i działań dotyczących monet euro i leżących we wspólnym interesie.

3.5. Dochody z tytułu emisji banknotów i monet euro

Gotówka w obiegu stanowi dla jednostki emitującej źródło dochodów, określanych ogólnie jako dochody z tytułu emisji pieniądza. W przypadku banknotów euro dochody te są gromadzone łącznie, a następnie rozdzielane między banki centralne krajów strefy euro według specjalnego klucza uwzględniającego produkt krajowy brutto i liczbę ludności poszczególnych państw. W przypadku monet euro sytuacja wygląda inaczej, ponieważ dochody z tytułu emisji (odpowiadające mniej więcej wartości nominalnej pomniejszonej o koszty produkcji i wprowadzenia do obiegu) przypadają państwu emitującemu monety. Rozwiązanie to należy uznać za równie zadowalające pod warunkiem, że między państwami członkowskimi nie dochodzi do żadnych większych przepływów netto monet euro (np. systematycznego napływu lub odpływu z określonych krajów), w którym to przypadku byłyby konieczne pewne korekty obecnego systemu (o charakterze ogólnym lub dotyczące konkretnej sytuacji).

3.6. Ogólne ramy ochrony euro przed fałszowaniem

Wprowadzenie banknotów i monet euro, które znajdują się w obiegu w dwunastu krajach członkowskich strefy euro oraz w szeregu krajów trzecich, wymagało wspólnych wysiłków na rzecz ochrony znaków pieniężnych przed fałszowaniem, wykraczających poza działania o charakterze czysto krajowym.

Za zagwarantowanie ochrony euro przed fałszowaniem w pierwszej kolejności nadal odpowiedzialne są państwa członkowskie, jednak dla wsparcia tych wysiłków wprowadzono pewne formy współpracy międzynarodowej. W tym zakresie odpowiedzialność przejęły Komisja Europejska/Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF), EBC, Europol, Eurojust oraz Interpol.

Celem zwiększenia ogólnego poziomu ochrony oraz harmonizacji krajowych przepisów w tej dziedzinie na szczeblu europejskim uchwalono skuteczne ramy prawne Krajowe ośrodki analityczne zajmujące się fałszywymi banknotami i monetami euro ściśle współpracują z Centrum Analiz Fałszerstw Europejskiego Banku Centralnego oraz z Europejskim Centrum Technicznym i Naukowym Komisji/OLAF celem identyfikacji, analizy oraz wycofywania z obiegu fałszywych banknotów i monet euro; jednocześnie podjęto kroki służące osiągnięciu właściwego poziomu harmonizacji sankcji karnych.